

Verslag Ontwikkelgesprek tussen AeQui en de opleiding Accountancy (AC) van Hogeschool Rotterdam

Gehouden op dinsdag 21 april 2020 van 11.00-12.15 uur via Teams

Samenvatting:

Tijdens het Ontwikkelgesprek tussen de opleiding Accountancy van Hogeschool Rotterdam en een delegatie van het AeQui visitatiepanel is intensief van gedachten gewisseld over hoe de opleiding optimaal kan participeren in (verwachte) toekomstige ontwikkelingen in samenleving en beroepenveld. Dit wil ze doen met een curriculum dat enerzijds recht doet aan wat van de (toekomstige) beroepsbeoefenaar verwacht mag worden aan aanwezige kennis, vaardigheden en gedrag, en dat anderzijds inspeelt op de verschillende achtergronden, behoeften en inbreng van de (urbane) studentpopulatie. Het AeQui-panel heeft met de opleiding meegedacht over de invulling van een nieuwe vorm van (af)studeren die meer praktijkgericht is; waarbij de student een actievere inbreng heeft en ook eerder en grondiger kennismaakt met de beroepspraktijk, zonder dat de eindcompetenties 'te vrijblijvend' worden ingevuld. In die praktijk worden namelijk essentiële *soft skills* verworven op een manier die binnenschools moeilijk te evenaren is. De kritisch-onderzoekende houding en de kennisbasis van de opleiding blijven daarnaast (uiteraard) centrale uitgangspunten.

In dit kader is ook gesproken over ontwikkelingen als digitalisering en "duurzaamheid", iets waarover binnen het beroepenveld zelf ook nog veel vragen bestaan voor wat betreft de (middel)lange termijn. Het lijkt erop dat de kern van het beroep van accountant overeind blijft, maar dat nieuwe kennis en vaardigheden zullen moeten worden toegevoegd. Meer en gericht contact met het eigen kenniscentrum en met "koplopende" organisaties en expertisecentra kunnen helpen de opleiding op sommige terreinen iets minder "volgend" en iets meer "innovatief" te worden doordat haar docenten en studenten dan meer worden gevoed met actuele kennis en vaardigheden. Hiervoor bestaan binnen de opleiding ook al gevorderde plannen en initiatieven.

Inleiding

Door de bijzondere omstandigheid dat dit ontwikkelgesprek middenin de periode valt van "intelligente lockdown" vanwege het Coronavirus is dit niet, zoals gebruikelijk, gepaard gegaan met een locatiebezoek. Het is online, via een Teams vergadering, gevoerd. Aanwezig waren:

- vanuit AeQui (hieronder aangeduid als "het panel"):
Dhr Ab Groen (voorzitter van het AeQui panel dat in mei 2019 de opleiding heeft gevisiteerd);
Mw Lian Doesburg (lid van het AeQui panel dat in mei 2019 de opleiding heeft gevisiteerd).
- vanuit de opleiding Accountancy:
Dhr Lex Hoozemans, onderwijsmanager;
Dhr Olav Houben, hoofddocent;
Mw Melanie de Ruijter - Weiss, hogeschooldocent, voorzitter Toetscommissie;
Dhr Sacha Nieuwboer, kerndocent;
Mw Miranda Jansson, hogeschooldocent.
- En verder (als toehoorder):
Mw Naima Chouaati, sr. onderwijskundig adviseur Hogeschool Rotterdam;
Dhr Edward van Os, sr. onderwijskundig adviseur Hogeschool Rotterdam.

Het Ontwikkelgesprek is bedoeld als verdieping ten opzichte van de visitatie. Het is een aanvullende gedachtewisseling tussen een delegatie van de opleiding en een delegatie van het panel over waar de opleiding nu staat, waar ze naartoe wil ontwikkelen en welke knelpunten, vragen en dilemma's daar eventueel bij komen kijken. Het panel zal de opleiding daarbij adviseren vanuit haar eigen expertise en deskundigheid.

De opleiding heeft ervoor gekozen om met het panel van gedachten te wisselen over de belangrijkste ontwikkelingen rondom de toekomstige beroepsuitoefening. In dat kader is gesproken over curriculumontwikkeling en 'afstuderen nieuwe stijl'. Trends in het werkveld als digitalisering en de toenemende aandacht voor duurzaamheid zijn daarbij belangrijke aandachtspunten.

Hieronder worden de gesprekspunten systematisch toegelicht en samengevat.

Afstuderen “nieuwe stijl”

Een vraag waar de opleiding al enige tijd mee worstelt is: wat voegt het schrijven van een traditionele (afstudeer)scriptie toe als de kennisbasis al elders op eindniveau is afgetoetst (OAT) en het hbo-niveau toch vooral bestaat in het kunnen slaan van bruggen tussen theorie en beroepspraktijk, en het weerbaar en zelfredzaam zijn in die praktijk? Tel daarbij op dat studievertraging en het steeds langer bezig zijn met afstuderen een belangrijk en groeiend probleem zijn.

Daarom werkt de opleiding momenteel met een pilot, waarin studenten afstuderen met en in de beroepspraktijk, terwijl ze reflecteren en verantwoording afleggen (bewijsstukken aanleveren voor het behalen van de competenties) door middel van een portfoliatoets. De vraag aan het panel is hier met name: hoe kijken jullie hiernaar? Waar dient de opleiding rekening mee te houden als er weer een visitatie zou zijn en deze pilot (portfoliatoets als manier van afstuderen) een feit was?

Benadrukt wordt dat goed moet worden gewaarborgd dat de competenties ook daadwerkelijk aan de orde komen. Hier moet dan meer gevaren worden op de werkbegeleiders (en hun oordeel), alsmede op de student, die immers zelf reflectie en diepgang moet aanbrengen op basis van zijn werkzaamheden. Heldere afspraken met bedrijven en goede, gerichte begeleiding van studenten vanuit de opleiding zijn hierbij dus essentieel. Wederzijdse afspraken en verwachtingen moeten zo goed mogelijk worden afgestemd en vastgelegd.

Adviezen panel: zorg ervoor dat zo'n portfoliatoets niet te vrijblijvend wordt. De studenten moeten in de nieuwe benadering ook kritisch-onderzoekend vermogen laten zien, en dat ze een stuk kunnen schrijven met kop en staart, waarin een (praktijk)probleem aan de orde komt dat systematisch-onderzoekend, aan de hand van recente en relevante onderzoeksliteratuur (waarnaar adequaat wordt verwezen), wordt verkend en waarvoor oplossingsrichtingen worden aangedragen. Dat hoeft geen afstudeerscriptie te zijn.

De opleiding onderkent dit, geeft aan dat methodieken worden ingezet die de student sturen op systematiek en doelgerichtheid (STARR). Ook zien men *soft skills* een steeds prominentere plek innemen in de beroepsuitoefening, maar in de opleiding neigen deze onderbelicht te blijven. Daarom is afstuderen in een beroepscontext van groot belang. Het geeft de student ook nog eens meer keuzevrijheid en actieve inbreng in hoe hij/zij invulling geeft aan de eindcompetenties. Olav heeft tot nog toe positieve reacties gekregen bij het consulteren van kantoren hierover.

Antwoord op de vraag hoe het panel met zoiets zou omgaan bij een visitatie: bij een steekproef van 15 afstudeerders zou het voor de meeste kandidaten alleen de belangrijkste onderdelen (“bewijsstukken”, kan bij een dergelijke toetsvorm meer omvatten dan alleen schriftelijk materiaal; bijvoorbeeld ook geluidsopnamen en/of filmpjes) opvragen, en van twee het complete dossier (portfolio).

Tot slot wordt vanuit het panel de vraag gesteld of de opleiding niet overweegt om een duale variant te starten. Dat past toch immers goed bij bovenstaande benadering van competentie-ontwikkeling? Het antwoord is dat deze variant er al was en juist wordt afgebouwd, om praktische redenen. Veel hangt hier namelijk af van het vinden van een werkplek. Zo'n variant is daarmee erg conjunctuurgevoelig, en pas recent trekt de markt weer voldoende aan. De slimmere studenten hebben niet al te veel moeite met de opleiding en zij vinden sowieso vaak allerlei bijbanen. Aangevuld met een portfoliatoets kan daar een ‘hybride systeem’ ontstaan dat wel een stukje in die richting gaat, met OAT als “tussenlaag”.

Curriculumvernieuwing

Het gesprek over dit onderwerp, dat veel overlap vertoont met het vorige, wordt geopend met een concrete vraag aan het panel: wat vindt men van het verplaatsen van de stageperiode van het derde naar het tweede leerjaar? Met een passende invulling van het curriculum, met voldoende aandacht voor “kennen” en “kunnen” in de periode die vooraf gaat aan de stage, alsmede goede afstemming met het werkveld (stagebedrijven) ziet het panel geen principieel bezwaar. Het kan daarbij ook gunstig zijn als studenten eerder tijdens de studie al kennismaken met de mores van de beroepspraktijk en met de hierbovengenoemde noodzaak tot verwerving van *soft skills*. Zodat

zij eerder een beeld vormen hierover, en of ze wel “op hun plek” zitten. Gezien bovenstaande overwegingen omtrent ‘kennis en kunde’ is het wel aan te raden die stage dan in het tweede semester van het tweede leerjaar te plaatsen.

Bovendien kan dan, gedurende de laatste twee leerjaren, een volledige minor worden aangeboden zodat studenten zich ook kunnen verdiepen in een voor hen interessant onderwerp.

Stagebedrijven geven aan hiervoor open te staan. Het voordeel van een opleiding als AC is dat het werkveld overzichtelijk is. De overgrote meerderheid van de studenten loopt stage bij ongeveer 15 verschillende kantoren, dus dit afstemmen is goed mogelijk.

Ook hier is het weer goed te beseffen dat het gaat om de logische plek van alle studieonderdelen (inclusief stage) ten opzichte van elkaar en in het geheel van de opleiding (denk aan de vier NVAO-standaarden en *backwards design*). In dat licht lijken de hier besproken voorstellen een logische stap in de richting van een meer toekomstgericht curriculum.

Toekomstige ontwikkelingen in het beroepenveld (met accent op digitalisering en duurzaamheid¹)

Bij deze kwestie, en dan met name met betrekking tot het ‘hete hangijzer’ digitalisering, is de (weder)vraag vanuit het panel op de vraag of men hier nog tips heeft: *als je enige afstand neemt en van daaruit kijkt, wat is dan de kern van wat jullie zien?*

Het antwoord luidt: er gebeurt heel veel. De achterliggende vraag is: *wat hiervan is nu wezenlijk voor de beroepsuitoefening voor AC?* De kern van de werkzaamheden blijft in de meeste gevallen wel overeind, de insteek zal wat veranderen. Meer kennis omtrent programmeren, en hoe om te gaan met (big) data, deze goed op waarde leren schatten en kunnen adviseren daarover is van belang. Een accountant is echter geen econometrist of *business analyst* (en moet dat ook niet worden). De belangrijkste instrumenten (‘tooling’) moet men wel kennen en kunnen gebruiken, om van daaruit “de stap naar voren” te kunnen doen.

Van daaruit moeten we opnieuw kijken naar de kernactiviteiten van de accountant en het goed uitvoeren daarvan. Aandacht voor *big data* brengt hierin meer diepgang aan. Studenten de juiste basiskennis en de juiste *mindset* blijven bijbrengen dus, maar met medeneming van bovenstaande ontwikkelingen. Dat komt “erbij”, dus we moeten er voor waken dat we niet “alles” willen doen en daarmee een te oppervlakkige opleiding krijgen. “We moeten mensen opleiden tot het stellen van de goede vragen.”

Wat de verdere toekomst brengt, weten de meeste accountants en kantoren ook niet. De grote uitdaging is om als onderwijsinstelling niet alleen achter de praktijk aan te lopen, maar op sommige terreinen ook toonaangevend te zijn. De vraag vanuit het panel is daarom: *wat zou je voor het werkveld willen betekenen?*

Van daaruit kun je, redenerend vanuit de eerdergenoemde voorgenomen verruimde mogelijkheden tot verdieping in de laatste leerjaren van het nieuwe curriculum, diverse actuele differentiatiemogelijkheden kunnen overwegen aan te bieden (bijvoorbeeld in de vorm van minoren). Een multidisciplinaire benadering is hier belangrijk. Met zusteropleiding F&C wordt al gesproken over mogelijkheden onderdelen gezamenlijk aan te bieden. Daarbij moet ook worden vastgesteld welke basis je wilt meegeven aan alle studenten (bijvoorbeeld een introductie data-analyse voor alle eerstejaars). AC blijft daarbij wel een gespecialiseerde opleiding.

Advies Panel: om op sommige gebieden toonaangevend te zijn, is het goed om het kenniscentrum te betrekken, het assortiment aan lectoraten nog eens goed te bekijken, waar nodig bijstellen, en van daaruit contacten leggen met bedrijven die koploper zijn. Studenten kunnen dan van daaruit via stage / afstuderen ook toonaangevende activiteiten ontplooiën en zo actualiteit de opleiding in brengen. Verder zijn organisaties als Datacenter Jeromius Bosch (in

¹ Dit laatste onderwerp, duurzaamheid, is in het Ontwikkelgesprek niet expliciet aan bod geweest; dit vanwege de beperkte tijdsduur van het gesprek.

Den Bosch) ook nuttig om contact mee te leggen; aangegeven is dat dit vanuit de opleiding ook al gebeurt.

Afrondend

Het gesprek werd door de deelnemers als prettig, inhoudelijk en interessant ervaren. De vragen en adviezen van het panel zijn zeer bruikbaar en worden zeker ter harte genomen. Op de slotvraag vanuit het panel, over wat er sinds de visitatie in mei 2019, bijna een jaar geleden, allemaal gebeurd is, antwoordt Lex dat de opleiding volop in ontwikkeling is, en daarbij ook de adviezen uit de AeQui rapportage meeneemt. Ondanks de vertragingen als gevolg van de lockdown, participeert AC bijvoorbeeld actief in het nieuwe, hogeschoolbrede project Grip op Onderwijskwaliteit en Studiesucces (GOS) om zo het studiesucces te verbeteren. Alle beschreven ontwikkelingen worden meegenomen in de opbouw en vormgeving van het nieuwe curriculum.